

Metoda *Total Physical Response* w praktyce szkolnej – przykłady ćwiczeń z języka angielskiego

Paulina Brzozowska

Nauczanie języka angielskiego w przedszkolach i młodszych klasach szkoły podstawowej wydaje się łatwe i przyjemne, jednak praca z dziećmi to nie lada wyzwanie. Mali uczniowie są bezpośredni i wymagający, nie kryją znudzenia i nie szcędzą krytyki. Aby uniknąć jednego i drugiego, polecam częste wykorzystanie ćwiczeń podczas lekcji języka angielskiego ćwiczeń TPR.

Total Physical Response (reagowanie całym ciałem) to nauczanie języka obcego przez ruch, a dokładnie włączanie całego ciała w proces przyswajania nowego słownictwa oraz struktur językowych. Metoda nie operuje podręcznikiem, nie ma też opublikowanego kursu, który w całości można by przeprowadzić metodą TPR. Wiele zadań można przekształcić, wprowadzając elementy reagowania całym ciałem. TPR wykorzystuje tryb rozkazujący, a wydawane przez nauczyciela komendy są prostym sposobem, by sprawić, że uczniowie wykonują ruch całym ciałem. Nie zawsze jednak polecenia wydawane zgodnie z metodą TPR będą komendami w trybie rozkazującym. Często spotkamy też prośby o pokazanie jakiejś czynności lub wyrażenie całym ciałem jakiegoś zjawiska czy postaci (np. wykonującej określony zawód) lub zwierzęcia. Mamy tu do czynienia z naśladownictwem, bowiem w życiu codziennym bardzo często, czasem nawet nieświadomie, używamy swoich predyspozycji naśladowniczych. Prawie każdy podręcznik do nauczania języka angielskiego dla dzieci przedszkolnych i wczesnoszkolnych proponuje szereg aktywności prowadzonych metodą TPR. Często są to właśnie zdania rozkazujące, ale także propozycje ćwiczeń naśladowniczych. Poniżej kilka wybranych zadań:

Rymowanka zawierająca słownictwo z zakresu części ciała (Appel, Zarańska 2006:26)

---

*Two arms and two hands
two legs and ten toes
two eyes and two ears
one mouth and one nose.*

Nauczyciel, precyzując polecenie, może zaproponować, aby uczniowie pokazywali części ciała oraz liczby, występujące w rymowance. Ćwiczenie może być wykonywane indywidualnie (uczeń wskazuje swoje części ciała) lub w parach (uczniowie nawzajem pokazują części ciała partnera). Gdy dzieci nabiorą pewności, można poprosić jedno z nich, aby

wcieliło się w rolę prowadzącego (do tej pory nauczyciela) i głośno mówiło rymowankę, kierując przy tym całą klasą.

Rymowanka zawierająca podstawowe czasowniki (classroom language) (Appel, Zarańska 2006:21)

---

*Stand up! Sit down!
Point to the window! Look around!
Now stand up! Point to the door!
Point to the desk! Point to the floor!*

Z tym ćwiczeniem postąpić można analogicznie do opisanego powyżej. Gdy uczniowie zaznajomią się już z rymowanką, można ją zmodyfikować, urozmaicając ją o kolory, kształty czy liczebniki porządkowe.

Analizując opisane ćwiczenia, można zauważyć szereg sprawności językowych, które rozwijają się za pomocą metody TPR: od umiejętności słuchania, podążania za instrukcjami, poprzez rozumienie słownictwa dzięki ilustrowaniu go ruchem, po wymowę poszczególnych poleceń czy zdań.

Autorzy podręcznika pt. *English for Primary Teachers. Handbook of activities and classroom language* (Slattery, Willis 2001) zwracają uwagę nauczyciela na użycie poprawnej wymowy oraz intonacji, co jest kluczową kompetencją osoby prowadzącej ćwiczenia metodą TPR. Proponują szereg aktywności prowadzonych według opisywanej metody. Oto niektóre z nich:

Podążaj za liderem

To podstawowe ćwiczenie TPR, w którym uczniowie naśladowują ruchy lidera grupy (początkowo nauczyciela) i słuchają jego wypowiedzi (poleceń). To odpowiednie ćwiczenie dla dzieci zaczynających naukę języka angielskiego. Łączy w sobie ruch, zabawę i – co bardzo ważne – dzieci czują, że bez trudu rozumieją polecenia, zatem strach przed nauką nowego języka znaczenie maleje. Z biegiem czasu, gdy uczniowie zapoznają się z poleceniami, mogą przejąć rolę lidera.

Ćwiczenie TPR (słownictwo z zakresu *ubrania* połączone z prostym ruchem).

Nauczyciel kieruje do uczniów polecenia w języku angielskim, np.: *Teraz wstaną wszyscy ci, którzy mają na sobie jeansy. A teraz ci, którzy mają na sobie podkoszulki podejda do tablicy.* Są to przykładowe zdania, można je mnożyć i stopniowo rozbudowywać, stosując coraz bardziej zaawansowane struktury. Tego typu ćwiczenie można zastosować, nawiązując do słownictwa związanego z różnymi tematami, np. kolorami.

Ćwiczenie TPR jako przerwa w trakcie ćwiczeń wymagających skupienia uwagi

Oto przykłady:

Clap your hands. Slap your legs (Slattery, Willis 2001)

Stamp your feet. Snap your fingers.
Clap your hands.
Point to the ceiling. Point to the floor.
Point to the window. Point to the door.
Clap your hands together.
One, two, three.
Now all sit down and look at me.

Walking, walking (na melodię *Panie Janie*) (Kobielska-Kalisz 2009:46-48)

Walking, walking, walking, walking
Hop, hop, hop, hop, hop, hop.
Running, running, running, running,
Now let's stop, now let's stop.

Typowym działaniem TPR jest powszechnie znana i lubiana przez małych uczniów gra *Simon says*. Polega ona na wydawaniu komend poprzedzonych zwrotem *Simon mówi* np.: *Simon mówi: wstań; Simon mówi: zaklaskzcz w dłonie* itd. Gdy polecenie poprzedzone jest zwrotem *Simon mówi*, zadaniem uczniów jest je wykonać. Gdy przed poleceniem nie ma zwrotu np. *wstań*, uczniowie nie mogą go wykonać. Gra wymaga uwagi, skupienia i szybkiego reagowania ruchem na słowa Simona. Uczniowie, którzy się pomyli, odpadają z gry już przy pierwszej pomyłce. Wygrywa ten, kto bezbłędnie wykona polecenia.

Nie można zapominać o możliwościach, które daje metoda TPR. Zastosowanie ruchu i kinestetyki ciała przyczynia się do lepszego przyswajania różnego rodzaju struktur językowych. Ćwiczenie sprawności rozumienia ze słuchu, jeżeli jest wsparte nieskomplikowanymi czynnościami, może nie tylko uatrakcyjnić naukę, ale pozwoli na szybsze i łatwiejsze zrozumienie przekazywanych treści.

Five little monkeys

(Kobielska-Kalisz 2009:46-48)

Five little monkeys jumping on the bed,
 [pięć palców podskakujących na drugiej dłoni]
One fell off and bumped his head.
 [jeden palec „spada”]
Mama called the doctor and the doctor said,
 [udawanie rozmowy telefonicznej]
“No more monkeys jumping on the bed!”
 [skarczenie wskazującym palcem]
Four little monkeys jumping on the bed,
One fell off and bumped her head.
Papa called the doctor and the doctor said,
“No more monkeys jumping on the bed!”
Three little monkeys jumping on the bed,
One fell off and bumped his head.
Mama called the doctor and the doctor said,
“No more monkeys jumping on the bed!”
Two little monkeys jumping on the bed,
One fell off and bumped her head.
Papa called the doctor and the doctor said,
“No more monkeys jumping on the bed!”
One little monkey jumping on the bed,
He fell off and bumped his head.
Mama called the doctor and the doctor said,
“No more monkeys jumping on the bed!”
Zero little monkey jumping on the bed,
 [ze wszystkich palców zrobić pięść]
No one fell off and bumped his head.
Mama called the doctor and the doctor said,
“Put those monkeys straight to bed!”

Tego rodzaju wierszyki i rymowanki mogą być wprowadzane nie tylko przy użyciu wyrazistej gestykulacji, ale

przy jednoczesnym wprowadzeniu bodźców wizualnych w postaci obrazków. Inną, istotną zaletą tego rodzaju ćwiczeń jest możliwość adaptowania i zmieniania treści rymowanek w zależności od potrzeb i pomysłowości dzieci. Można modyfikować tekst, wprowadzając nazwy zwierząt, owoców lub części ciała.

W podręczniku pt. *Young Learners* (Philips 2007:17-19) znajdują się sugestie ćwiczeń metodą TPR. Autorka doradza zaadaptowanie komend TPR na własne potrzeby, wymieniając następujące obszary:

- polecenia wydawane w klasie, np.: wstań, usiądź, podaj ołówek osobie X, otwórz/zamknij drzwi;
- słownictwo z zakresu *ciało człowieka*, np.: dotknij pleców kolegi z pary; połóż rękę na swojej głowie; podnieś ręce i pokaż siedem palców;
- zbiór ogólny czasowników (naśladownictwo) – przykładowe komendy pokaż, jak: jesz pomarańczę; pijesz bardzo zimny, gazowany napój; oglądasz horror;
- przymyki miejsca, np.: połóż ołówek na podłodze, połóż ołówek pod krzesłem;
- zdolności i możliwości – przykładowe polecenia: jeśli umiesz pływać, zaklaszcz w dłonie; pokaż mi, jak porusza się narciarz, pokaż ruch pływaka;
- opis zewnętrzny, np.: uściśnijcie sobie ręce z kimś, kto ma brązowe oczy; dotknij kogoś, kto ma kręcone włosy;
- porównania – autorka proponuje pomysł na zastosowanie metody TPR w przypadku porównywania rzeczowników (warto zwrócić tu uwagę na podejście do nauczania gramatyki, kiedy nauczyciel powtarza strukturę gramatyczną używaną przy porównaniach i uczniowie w sposób mimowolny zapamiętują ją), np.: jeśli osoba Y jest wyższa od osoby Z, to podnieście lewe ręce w górę; jeśli to krzesło jest większe niż tamto, tupnijcie dwa razy;
- wyrażanie upodobań uczniów (co lubią, czego nie lubią), np.: jeśli ktoś lubi banany, to proszę zademonstrować ruchem, jak się je banana; jeśli ktoś nie lubi jajek, proszę pokręcić przecząco głową;
- wiedza ogólna, czyli zastosowania metody TPR nawiązują do każdego możliwego tematu. Za przykład posłużą tu komendy, jakie podaje autorka: jeśli Londyn jest stolicą Anglii, podnieście ręce; jeśli lód powstaje z wody, pokiwaszcie twierdząco głowami; jeśli pająk ma osiem nóg, zaklaszczcie osiem razy.

Zaprezentowane wyżej przykłady pokazują, że metoda TPR to nie tylko proste ćwiczenia ruchowe oparte na prostych poleceniach, ale także złożone struktury gramatyczne zilustrowane aktywnością całego ciała, które mogą być modyfikowane w zależności od potrzeb konkretnego kursu językowego.

Inne metody stosowane podczas nauczania języka obcego mogą być uzupełnione TPR, np. metoda *storytelling* (oparta na bajce). W trakcie prezentowania uczniom bajki i omawiania jej na podstawie konkretnej książki, można wprowadzić ruch. Elementy ruchu zilustrują akcję w bajce oraz pomogą w jej zrozumieniu. Jest to szczególnie istotne na początkowym etapie nauczania języka, kiedy dzieci nie mają uprzedniej wiedzy językowej i zaczynają naukę od podstaw. Ruch może pomóc w rozumieniu i interpretowaniu znaczeń poszczególnych słów. Doskonałym przykładem bajki, na podstawie której można połączyć metodę *storytelling* i metodę TPR, jest bajka pt. *The Greatest Gymnast of All* (Murphy 1998).

Zachęcam do ruchu nie tylko na gimnastyce, ale także na lekcjach języka obcego. Warto czasem zastąpić statyczne zadania ćwiczeniami TPR. Bowiem, jak pisze Adam Mickiewicz: *W słowach tylko chęć widzimy, w działaniu potęgę*. Zatem, drodzy nauczyciele i uczniowie: działajmy!

Bibliografia

- Appel, M., Zarańska, J. (2006) *Hocus Pocus 1. Podręcznik do nauki języka angielskiego dla szkoły podstawowej*. Warszawa: Wydawnictwo Szkolne PWN.
- Brzozowska, P. (2011) *Obecność Metody Total Physical Response we współczesnym nauczaniu języka angielskiego w edukacji wczesnoszkolnej*. Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Poznań. Praca magisterska.
- Kobielska-Kalisz, J. (2009) *ACTION NOW! Jak uaktywnić ruchowo uczniów na lekcjach języka angielskiego w klasach I- III szkoły podstawowej*, W: „Języki Obce w Szkole”, 2/2009. Warszawa: Wydawnictwa CODN, s. 46-48.
- Murphy, S.J. (1998) *The Greatest Gymnast of All*. Collins.
- Philips, S. (2007) *Young Learners*. Oxford University Press.
- Slattery, M. Willis, J. (2001) *English for Primary Teachers. Handbook of activities and classroom language*. Oxford. 23-25 [online] [dostęp 28.12.2012].

Paulina Brzozowska

Nauczycielka języka angielskiego, nauczania zintegrowanego oraz wychowania przedszkolnego, stażystka w Szkole Podstawowej z Oddziałami Integracyjnymi nr 40 w Poznaniu.